

DOI: [https://doi.org/10.34287/MMT.1\(48\).2021.14](https://doi.org/10.34287/MMT.1(48).2021.14)

О. Є. Січкоріз

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
Львів, Україна

O. E. Sichkoriz

Lviv National Medical University named after Danylo Halytsky
Lviv, Ukraine

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Regulatory support of the healthcare system: according to the results of sociological research

Резюме

Мета роботи. Формування рекомендації щодо удосконалення правових аспектів охорони здоров'я в сучасних умовах.

Матеріали та методи. Для реалізації мети дослідження нами використано як основний інструмент збору інформації метод опитування у вигляді стандартизованого (формалізованого) інтерв'ю.

Результати. Левова частка респондентів, вважають, що існуюча нормативно-правова база сфери охорони здоров'я лише частково відповідає сучасним потребам та потребує суттєвих змін. Щодо нормативно-правової бази, яка регулює сферу післядипломної освіти, то на думку більше половини опитаних, вона лише частково задовольняє існуючі потреби сьогодення і всього третина вважають, що вона відповідає сучасним вимогам.

Висновки. Існуюча сьогодні нормативно-правова база сфери охорони здоров'я, в силу своєї недосконалості лише частково відповідає сучасним потребам населення України і потребує суттєвих змін. Серед нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів охорони здоров'я і взаємовідносини у системі «лікар-пацієнт», потребують удосконалення ряд нормативних актів, зокрема: Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. Потребує удосконалення і нормативно-правова база системи післядипломної медичної освіти, від якої у великій мірі залежить успіх реформування медичної галузі в цілому.

Ключові слова: Нормативно-правові акти, система охорони здоров'я, післядипломна освіта, законодавство України.

Abstract

Purpose of the study. Forming of recommendations for improving the legal aspects of health care in modern conditions.

Materials and methods. To achieve the purpose of the research, we used the survey method in the form of a standardized (formalized) interview as the main tool for gathering information.

Results. A significant proportion of respondents believe that the existing regulatory framework in the field of health care only partially meets modern needs and needs significant changes. Regarding the legal framework governing the field of postgraduate education, according to more than half of respondents, it only partially meets the existing present needs and only a third believe that it meets modern requirements.

Conclusion. The current legal framework of the health care sector, due to its imperfection, only partially meets the modern needs of the population of Ukraine and requires significant changes. Among the normative legal acts that regulate the activity of health care bodies and interconnection in the «doctor-patient» system, a number of normative acts need to be improved, in particular: Fundamentals of legislation of Ukraine on health care: Law of Ukraine from 19.11.1992 № 2801-XII. The regulatory framework of postgraduate medical education system also needs to be improved, as it greatly contributes to the successful reform of the medical field as a whole.

Keywords. Normative legal acts, health care system, postgraduate education, legislation of Ukraine.

ВСТУП

Відповідно до ст. 49 Конституції України кожна людина має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [1]. Держава забезпечує пріоритетність охорони здоров'я та удосконалення медичної допомоги населенню. Функціонування системи охорони здоров'я неможливе без існування досконалої та розвинутої нормативно-правової бази, яка визначає її організаційно-функціональну структуру, основні завдання, порядок роботи, а також напрямки подальшого удосконалення і розвитку у найближчій і віддаленій перспективі системи післядипломної медичної освіти.

Виходячи з потреби та необхідності реформування системи охорони здоров'я, нами вивчалися правові проблеми функціонування закладів охорони здоров'я в умовах нових правових реалій українського суспільства. Варто зазначити, що проблем у сфері реалізації права на охорону здоров'я є чимало. Однією з найголовніших, яка потребує негайного вирішення є законодавча, адже якісний нормативний фундамент є запорукою належної правореалізації й правозастосування. В Україні триває медична реформа, точкою відліку якої стало прийняття Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII [2]. Сьогодні в Конституційному Суді України відкрито два конституційних провадження 1) у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України від 07.02.2018 щодо конституційності даного нормативного акту та 2) подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин п'ятої, шістнадцятої статті 16 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-XII, частини шостої ст. 4 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII, частини четвертої ст. 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000 № 1645-111, абзацу другого розділу II Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28.12.2014 № 76-VIII. Для вітчизняної системи охорони здоров'я це буде знакове рішення, якого очікують уже більше двох років.

Варто привернути увагу і до проблеми медичної і юридичної практик, що пов'язані з правореалізацією й правозастосуванням. Значною прогалиною у медичній практиці є значна відсутність стандартів у сфері охорони здоров'я, до прикладу, медичні працівники на сьогодні кекарський розтин здійснюють «на око» без стан-

дарту, адже Наказ МОЗ України від 27.12.2011 № 977 втратив чинність ще 08.05.2014. Слід зазначити, якщо до 01.03.2021 МОЗ України не розробить стандарти, то система охорони здоров'я буде практично паралізована, адже втратить чинність 90 актів, оскільки 28.02.2020 був прийнятий Наказ МОЗ України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України» № 590 [3].

Україні потрібно виважене нормопроекування. Але, як правило, усе похапцем, без системного підходу до нормативно-правової бази. Негативний ефект такого поспіху відображається, насамперед, на ключових суб'єктах – на медичному працівникові й на пацієнтові.

Актуальність дослідження підсилюється важливістю принципу правової визначеності норм законодавства, на чому неодноразово в своїх рішеннях наголошував Європейський суд з прав людини, назвавши цей принцип одним із елементів верховенства права. У справі Олсон проти Швеції (Case of Ollson v. Sweden) (№ 1) (1988) Європейський суд з прав людини зазначив, що «норма не може розглядатися як «право», якщо її не сформульовано з достатньою точністю так, щоб громадянин мав змогу, якщо потрібно, з відповідними рекомендаціями, до певної міри передбачити наслідки, що її може потягнути за собою вчинена дія» [4].

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування рекомендацій щодо удосконалення правових аспектів охорони здоров'я в сучасних умовах.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для реалізації мети дослідження нами використано як основний інструмент збору інформації метод опитування у вигляді стандартизованого (формалізованого) інтерв'ю.

В опитуванні взяло участь 174 особи, з-поміж яких керівники управлінь та департаментів охорони здоров'я, головні лікарі, їх заступники, директори, начмеди, завідувачі відділення закладів охорони здоров'я, юристи закладів охорони здоров'я, медичні працівники. В опитуванні взяли участь представники Дніпропетровської, Львівської, Волинської, Хмельницької, Чернігівської, Київської областей.

Розподіл за статтю склав: 91,0% – чоловіки, 9,0% – жінки. Вікова характеристика респондентів: 25–29 років – 36,36%, 30–34 роки – 34,40%, 35–39 років – 18,24%, більше 50 років – 11,0%.

Серед категорій респондентів 37,28% працюють у містах обласного підпорядкування, містечках та районних центрах, 62,72% – в обласному центрі.

Стаж роботи респондентів становить: до 5 років – 34,25%, 6–10 років – 32,75%, більше 11 років – 32,0%.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Успішне здійснення реформ у сфері охорони здоров'я у значній мірі залежить від досконалої нормативно-правової бази, яка повинна відповідати реаліям сьогодення. Переважна більшість респондентів, а це 90,91%, вважають, що існуюча нормативно-правова база сфери охорони здоров'я лише частково відповідає сучасним потребам. Тільки 9,01% вважають, що правове забезпечення діяльності сфери медицини на належному рівні (рис. 1).

Більше половини – 56,36% – вважають, що нормативно-правова база сфери охорони

здоров'я потребує змін. 27,21% опитаних протилежної думки і переконані, що зміни у нормативно-правових документах непотрібні. 13,25% вважають, що нормативно-правові документи потребують уточнення і конкретизації, а 2,0% висловили, без уточнення думку, що правова база у сфері медицини потребує удосконалення (1,18% не дало відповідь на питання) (рис. 2).

Більше половини – 56,36% – вважають, що нормативно-правова база сфери охорони здоров'я потребує змін. 27,21% опитаних протилежної думки і переконані, що зміни у нормативно-правових документах непотрібні. 13,25% вважають, що нормативно-правові документи потребують уточнення і конкретизації, а 2,0% висловили, без уточнення думку, що правова база у сфері медицини потребує удосконалення (1,18% не дало відповідь на питання) (рис. 2).

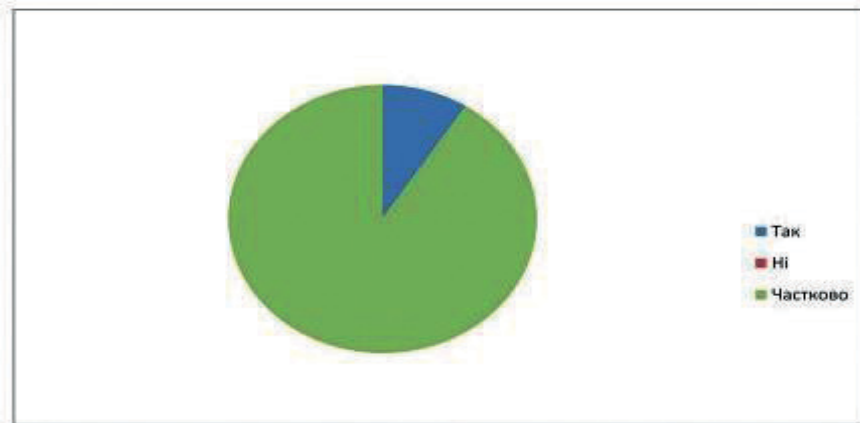

Рис. 1. Чи вважаєте Ви, що нормативно-правова база в сфері охорони здоров'я відповідає сучасним вимогам та потребам населення України

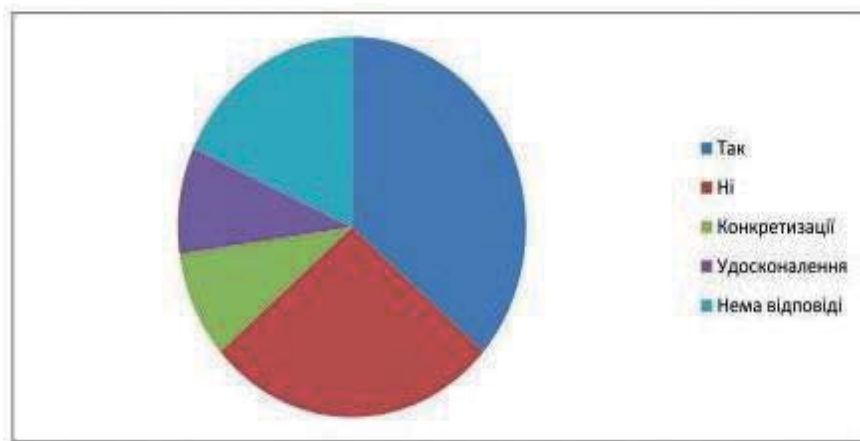

Рис. 2. Чи вважаєте Ви, що нормативно-правова база у сфері охорони здоров'я потребує змін і яких саме?

Як видно з рисунку 3, більшість респондентів (85,52%) вказали на необхідність змін у законодавстві. Аналіз наданих відповідей показує, що зміни повинні стосуватися таких нормативно-правових актів, як Про деякі питання договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій: Постанова Кабінету

Міністрів України від 25.04.2018 № 410 – 29,75%; Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 р. № 503 – 28,08%; Про деякі питання застосування Україномовного варіанту

Міжнародної класифікації первинної медичної допомоги (ICPC-2-E) Наказ МОЗ України від 04.01.2018 р. № 13 – 29,41%. Слід зазначити, що деякі нормативно-правові акти, на думку опитаних, які мають ключове значення в процесі реформування медичної галузі, або не відповідають вимогам часу, або потребують суттєвого доопрацювання. На це вказало менше половини респондентів.

Реформування системи охорони здоров'я пе-

редбачає відповідність післядипломної освіти лікарів і провізорів сучасним вимогам з метою ефективного задоволення потреб населення. Більше половини респондентів, які прийняли участь у нашому дослідженні, а це становить 54,52% вважають, що нормативно-правова база післядипломної освіти лише частково задовольняє існуючі потреби сьогодення і більше третини вважають, що вона відповідає сучасним вимогам (рис. 4).

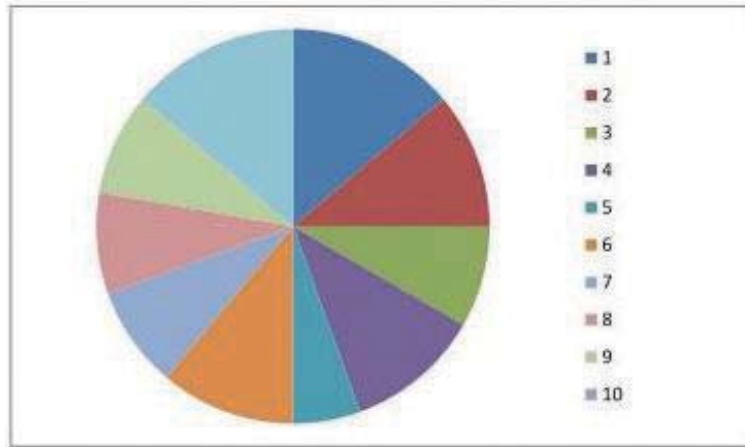

Рис. 3. Які саме нормативно-правові документи потребують змін:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII;
2. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 2168-VIII;
3. Про деякі питання договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 410;
4. Деякі питання електронної системи охорони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 411;
5. Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 № 503;
6. Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 № 504;
7. Про деякі питання застосування Україномовного варіанту Міжнародної класифікації первинної медичної допомоги (ICPC-2-E) Наказ МОЗ України від 04.01.2018 № 13;
8. Про утворення національної служби здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1101;
9. Про затвердження Методики розрахунку вартості послуги з медичного обслуговування: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1075;
10. Про затвердження порядку формування спроможних мереж надання первинної медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 06.02.2018 № 178/24

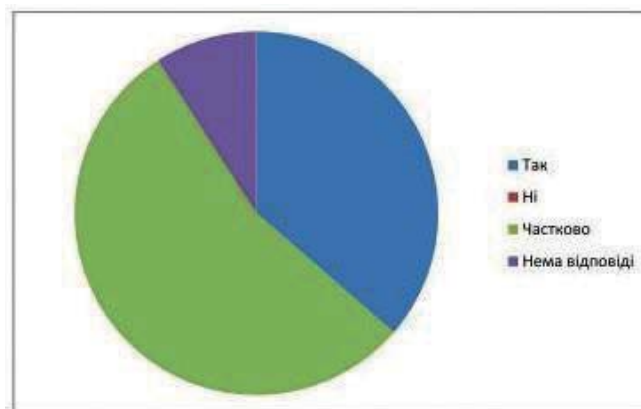

Рис. 4. Чи вважаєте Ви, що нормативно-правова база в сфері післядипломної освіти лікарів і провізорів відповідає сучасним вимогам та потребам населення України?

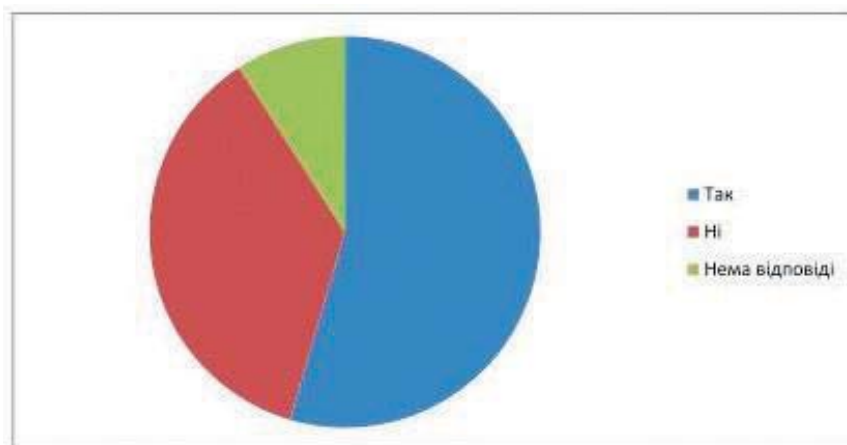

Рис. 5. Чи вважаєте Ви, що нормативно-правова база післядипломної освіти лікарів та провізорів потребує змін?

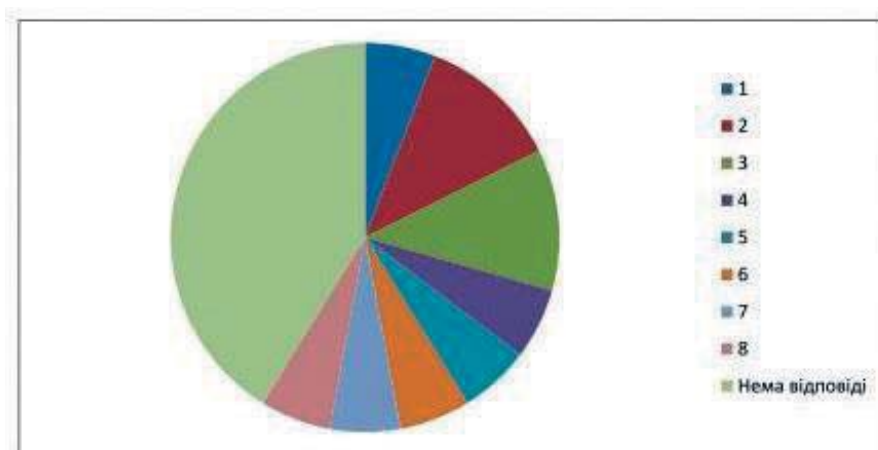

Рис. 6. Які складові нормативно-правової бази щодо післядипломної медичної освіти потребують змін?

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII;
2. Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів): Наказ МОЗ України від 22.07.1993 № 166;
3. Про затвердження положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III–IV рівня акредитації медичних факультетів університетів. Наказ МОЗ України від 19.09.1996 № 291;
4. Про затвердження Переліку спеціальностей та строки навчання в інтернатурі випускників медичних і фармацевтичних вищих навчальних закладів, медичних факультетів університетів: Наказ МОЗ України від 23.02.2005 № 81;
5. Про затвердження Переліку назв циклів спеціалізації та вдосконалення лікарів і провізорів у вищих медичних (фармацевтичному) закладах (факультету) післядипломної освіти: Наказ МОЗ України від 07.12.1998 № 346;
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова КМУ від 29.04.2015 № 266;
7. Про затвердження Положення про клінічну ординатуру: Наказ МОЗ України від 29.01.1998 № 12;
8. Про внесення змін до Положення про порядок проведення атестації лікарів: Наказ МОЗ України від 02.10.2015. № 650;
9. Нема відповіді

Відповідно – 57,25% респондентів переконані, що нормативно-правову базу в сфері післядипломної медичної освіти потрібно змінювати (рис. 5).

Опитані вказали, які саме нормативно-правові документи, що регулюють сферу післядипломної медичної освіти потребують змін (рис. 6).

З поміж зазначених документів, на думку опитаних, потребують змін такі нормативні акти: Про затвердження положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III–IV рівня акредитації медичних факультетів

університетів: Наказ МОЗ України від 19.09.1996 № 291 – 34,12%; Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів): Наказ МОЗ України від 22.07.1993 № 166 – 32,78%. Стосовно інших нормативно-правових документів у сфері післядипломної медичної освіти, думки респондентів розподілились таким чином: «Про вищу освіту»: Закон України 01.07.2014 № 1556-VII – 9,09%; Про затвердження Переліку спеціальностей та строки навчання в інтернатурі випускників медичних і фармацевтичних вищих навчальних закладів, медичних факультетів університетів: Наказ МОЗ України від 23.02.2005 № 81 – 8,19%; Про затвердження Переліку назв циклів спеціалізації та вдосконалення лікарів і провізорів у вищих медичних (фармацевтичному) закладах (факультету) післядипломної освіти: Наказ МОЗ України від 07.12.1998 № 346 – 10,49%; Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 – 9,97%; Про затвердження Положення про клінічну ординатуру: Наказ МОЗ України від 29.01.1998 № 12 – 11,54%; Про внесення змін до Положення про порядок проведення атестації лікарів: Наказ МОЗ України від 02.10.2015 № 650 – 12,87%; нема відповіді – 63,64%.

ВИСНОВКИ

1. Існуюча сьогодні нормативно-правова база сфери охорони здоров'я, в силу своєї недосконалості лише частково відповідає сучасним потребам населення України і потребує суттєвих змін. Систематизація законодавства у сфері охорони здоров'я покликана не тільки впорядкувати нормативно-правове забезпечення системи, а й поліпшити його якість з урахуванням політичного та соціально-економічного становища в державі і європейських стандартів та вимог. Завершальним етапом систематизації законодавства України у сфері охорони

здоров'я має стати Медичний кодекс України або Кодекс законів України про охорону здоров'я, який зможе комплексно охопити усі правовідносини у сфері медичного обслуговування, а відтак зменшить прогалини й контрверсії в нормативному забезпеченні. Провести інвентаризацію нормативно-правової бази й залежно від обраної законодавчої стратегії приймати чи удосконалювати чинні акти.

2. Серед нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів охорони здоров'я і взаємовідносини у системі «лікар-пацієнт», потребують удосконалення: Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII; Деякі питання електронної системи охорони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 411; Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 № 504; Про деякі питання договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 410; Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 № 503, та інші нормативно-правові акти.

3. Потребує удосконалення і нормативно-правова база системи післядипломної медичної освіти, від якої у великій мірі залежить успіх реформування медичної галузі в цілому. В цьому контексті першочергово потребують удосконалення такі нормативно-правові акти: Про затвердження положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III–IV рівня акредитації медичних факультетів університетів: Наказ МОЗ України від 19.09.1996 № 291; Про затвердження положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III–IV рівня акредитації медичних факультетів університетів: Наказ МОЗ України від 19.09.1996 № 29.

ЛІТЕРАТУРА

1. Konstitutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 01.02.2021).

2. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naselennia: Zakon Ukrainy vid 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>. Text (data zvernennia: 20.01.2021).

3. Pro vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh nakaziv Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy: nakaz MOZ Ukrainy vid 28.02.2020 №590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0590282-20#Text> (data zvernennia: 02.02.2021).

4. Seniuta I.Ia. Dzherela pravovoho rehulivannia tsyvilnykh vidnosyn u sferi nadannia medychnoi dopomohy: moho rafiia/I.Ia. Seniuta. – Lviv: Vydavnytstvo LOBF «Medytsyna i pravo», 2018. – 416 s.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2021